

Pedagog Franc Čemažar (1899–1978)

Ob 120-letnici rojstva

Drago Bajt

V krajih pod Starim vrhom, na območju današnje župnije Sv. Lenart, ki obsega vasi Rovt, Sv. Lenart, Zg. Luša ter del Sp. Luše in Martinj Vrha, je bilo v preteklosti rojenih kar nekaj znanih ljudi, ki so se uveljavili tudi v širšem slovenskem in evropskem prostoru. Med njimi je najbolj znan poštni inovator Lovrenc Košir (nem. Laurenz Koschier, 1804–1879) iz Sp. Luše, ki je leta 1835 predlagal obračun poštnine z znamkami različnih barv, kar je Avstrija uresničila leta 1850, vendar pa poštni kongres leta 1874 v Bernu ni potrdil Koširjevega avtorstva. Iz Sp. Luše je bil tudi pesnik, dramatik in prevajalec Jožef Marija Kržišnik (1865–1926), ki je sicer večino življenja preživel kot duhovnik v Trnovem pri Ilirski Bistrici. Iz Zg. Luše so bili ljudski pevec Franc Vidmar Pustotnik (1867–1952), Maistrov borec Franc Potočnik (1899–1998) in zgodaj umrli nabožni pisatelj Janez

Okorn (1901–1925). Martinj Vrh je dal dva naravoslovca: zdravnika in potopisca Mihaela Tuška (1803–1843) ter njegovega nečaka, matematika, fizika, botanika in etnografa Ivana Tuška (1835–1877); pa tudi pravnika in narodnega delavca Jerneja Zupanca (1810–1898) ter sadjarja in šolnika Matijo Ranta (1844–1917). Od Sv. Lenarta izvirajo predvsem trije šentlenarški rojaki s kmetije Debelo brdo (Pri Delobrdarju): dramatik, publicist, režiser in igralec Francišek Saleški Tavčar (ang. Frank Tauchar, 1886–1945 v Chicagu) ter duhovnika Tomaž Tavčar (1887–1971) in njegov brat dvojček Matevž (Matej) Tavčar (1887–1966); s te kmetije izhaja tudi pisateljica kmečkih povesti Anica Gartner (1905–2003). Tudi sadjar in šolnik Martin Potočnik (1831–1915) je bil rojen pri Sv. Lenartu. Sicer pa je župnija tudi pozneje, vse do danes, dala lepo število

ljudi, ki so se uveljavili kot znanstveniki, zdravniki, tehniki, prevajalci, v novejšem času pa predvsem kot gospodarstveniki.¹

Sv. Lenart nad Lušo je tudi rojstni kraj šolnika, profesorja matematike in fizike Franca Čemažarja (10. 6. 1899–20. 1. 1978). Rodil se je na kmetiji Pri Zavratarju (danes Pri Lenartu, tedaj Ravni, št. 50) v začetku junija leta 1899 očetu posestniku Janezu Čemažarju (3. 1. 1864–17. 7. 1939²) in materi Frančiški Ozebek (16. 2. 1865–13. 4. 1901). Imel je še dva starejša brata (Janez, roj. leta 1892, in Lenart, 1897–1969, poznejši gospodar) ter dve starejši sestri (Frančiška, roj. leta 1891, in Ivana, roj. leta 1895). Ko se je po materini smrti (aprila 1901) oče drugič poročil (28. 10. 1901) s Frančiškino sestro Marijo (Minco) Ozebek (29. 11. 1869–17. 2. 1962), je dobil še pet polbratov in polsester: Meta, roj. leta 1902, Marija, roj. leta 1906, Antonija, roj. leta 1909, Anton, roj. leta 1911, u. leta 1912, in Jožef, roj. leta 1913.³ V ljudsko šolo je hodil pri Sv. Lenartu (1905/06–1906/07) in nato v Škofji Loki (1907/08–1910/11), potem pa je obiskoval gimnazijo v Škofovih zavodih v Šentvidu nad Ljubljano (1911/12–1917/18), kjer je maturiral 6. 7. 1918. Na izdanem spričevalu (22. 10. 1918) je pisalo, da je "zrel z odliko" in primeren "za obisk vseh učilnic". Univerzitetni študij fizike in matematike je pričel na Filozofski fakulteti Univerze v Zagrebu v šolskem letu 1918/19 in ga nadaljeval do zimskega semestra 1919/20. Po ustanovitvi slovenske univerze (leta 1919) je študiral v Ljubljani od novembra 1919/20 do konca letnega semestra 1921/22 (8 semestrov, 2. 6. 1922 je opravil absolutorij). Njegovi profesorji v Ljubljani so bili Josip Plemelj, Rihard Zupančič, Maks Samec, Karel Hinterlechner, Marius Rebek, Valentin Kušar, Karel Ozvald, Alojz Král, Vojteh Rubinowicz.⁴ Študij je dokončal na Filozofski fakulteti Univerze Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani, kjer je leta 1924 diplomiral iz matematike in fizike kot glavnih predmetov; naredil je tudi izpite iz pomožnih predmetov (kemije, mineralogije in pedagogike), učenja slovenščine kot učnega jezika pa je bil oproščen.⁵ Njegovo vedenje med študijem je bilo označeno kot

"primerno akademskim predpisom".⁶ Med šolanjem se je preživljal z inštrukcijami.

Že po končani gimnaziji je bil pet mescev (15. 5. 1918–30. 10. 1918) na pehotnih orožnih vajah v Banjaluki, od 1. 8. 1922 do 1. 8. 1923 pa je služil vojaščino v 10. moravskem poljskem artilerijskem polku v Nišu in postal narednik, pozneje pa rezervni artilerijski podporočnik. Kot tak je bil 30. 4. 1931 odlikovan s kraljevim redom jugoslovanske krone pete stopnje. Na šesttedenskih vojaških vajah marca in aprila 1940 je bil npr. od vojaških oblasti pohvaljen, češ da se je "potpuno usposobio za sve dužnosti koje ga mogu zadesiti u ratu", pri vajah pa je kazal "mnogo volje, truda i umešnosti oko vaspitavanja i obučavanja vojnika naše vojske".⁷

Še kot študent je Čemažar leta 1923 postal član Profesorskega društva; 1. 9. 1923 je bil vpisan kot profesor matematike in fizike na III. državni realni gimnaziji v Ljubljani z osnovno plačo 4.200 Din.⁸ Dejansko pa je bil že 28. 8. 1923 kot "neizprašan suplent" dodeljen Državni realni gimnaziji v Novem mestu, kjer je poskusno služboval od 2. 9. 1923 do 25. 9. 1924, od 3. 12. 1926 do 30. 8. 1927 kot profesor (državni strokovni izpit iz matematike in fizike je opravil 23. 1. 1926 v Ljubljani z oceno dobro).⁹ V šolskem letu 1925/26 je bil tudi razrednik. Med njegovimi tedanjimi učenci so bili mdr. Bogo Skalicky, Fran Zwitter, Oton Berkopec in Stojan Pretnar.¹⁰

Iz službovanja v Novem mestu sta se ohranila izvornik in prepis "izpričevala" direktorja oz. ravnatelja gimnazije v letih 1920–27, Amata Škerlja, priznanega prevajalca Horacovih satir. Izpričevalo je bilo napisano 25. 9. 1924, ko je Franc Čemažar ("kandidat") končal preskusno profesorsko obdobje na šoli. Iz njega izvemo, da je Čemažar v šolskem letu 1923/24 poučeval v sedmih razredih skupaj 19 ur matematike in fizike na teden. "V teku šol. leta je prisostvoval ravnatelju po večkrat v mesecu pouku gospoda kandidata; ker na zavodu ni bilo izprašane učitelja strokovnjaka te skupine, je ravnatelj opozoril gospoda kandidata na zadevno strokovno literaturo. Po vsaki hospitaciji kakor tudi sicer pri danih prilikah je ravnatelj razpravljal z gospodom

kandidatom naloge praktičnega učiteljstva na konkretnih primerih, ga uvajal v vsebino še veljavnih starejših in novejših predpisov ter poudarjal zlasti veliki pomen zanimanja in zaposlitve vseh učencev v razredu. Gospod Čemažar, ki temeljito obvlada snov svojega predmeta, se je vestno pripravljal za vsako učno uro in skušal s hvale vredno vnemo pritegniti vse učence k sodelovanju. Ker je tudi disciplino z lahkoto vzdrževal in vršil popravno pismenih izdelkov z vso natančnostjo, je dosegel v svojih predmetih prav ugodne uspehe. – V učiteljskem zboru je bil gospod kandidat ljubezniv kolega, v govorilnici potrpežljiv svetovalac." Zato je bil ravnatelj Škerlj prepričan, "da se bo gospod Čemažar, stremeč neminovno za svojim izpopolnjenjem, izobrazil v dobrega učitelja, in meni, da je pri njem namen poskusnega leta dosežen."¹¹

Čemažar je med profesuro v Novem mestu spoznal svojo bodočo ženo Dragico (Karolino, Dragoti-

Franc Čemažar in Dragica Bayer, junija 1926, nekaj dni pred poroko. Foto: Atelje Guido, Kandija

Škofjeloški "profesorski ceh" na 9. sestanku, 22. 8. 1938; slikali so se pred cerkvijo na Suhi. Čemažar stoji na sredini slike. Sedijo (od leve): Josip Demšar, Marijan Ažbe, Marija Strauss Šmid, Ivan Dolenc, Franc Alič. Stojijo (od leve): France Planina, Martin Gorjanec, Peter Eržen, Franc Jesenovec, Pavle Sušnik, Ivan Molinaro, Maks Miklavčič, Franc Košir, Tone Dolinar, Alojz Bertoncelj, Pavle Blaznik, Polde Polenec, France Koblar. Udeleženec sestanka Jakob Šolar se ni slikal.

no) Bayer (25. 5. 1904–1. 3. 1997), hčerko trgovca s pivom Otona Bayerja (20. 10. 1874–11. 9. 1953) in gospodinje Marije Bayer, roj. Berce, po rodu iz Škofje Loke (28. 8. 1881–3. 5. 1964). Franci in Dragica sta se poročila 7. 7. 1926 v Ljubljani, poročni list je bil izdan pri Sv. Petru v Ljubljani. Rodila sta se jima dva otroka: v Novem mestu sin Zvonko Franc Čemažar (18. 10. 1927–31. 5. 2010), pisec besedil za narodnozabavne ansamble in otroški pesnik, v Ljubljani pa hčerka Marjetica Čemažar, por. Truden (10. 3. 1936), zobozdravnica.

Družina se je leta 1932 preselila v Ljubljano. Od leta 1936 se je Čemažar družil s škofjeloškimi profesorji, ki so se poimenovali "profesorski ceh" in se srečevali na počitniških sestankih v spomin na stare rokodelske organizacije v Škofji Loki in si prizadevali za ustanovitev škofjeloškega muzeja. Na sedmem sestanku 22. avgusta 1936 (Čemažar je bil na njem prvič, sicer pa se je udeležil vsega treh sestankov) sta France Planina in Pavel Blaznik predložila zamisel o ustanovitvi škofjeloškega mestnega muzeja, ki jo je podprlo 19 navzočih članov "ceha"; vlogo, ki jo je podpisal tudi "Franc Čemažar (Sv. Lenart), gimnazijski profesor v Ljubljani", so poslali občinski upravi, ki je že novembra 1936 pripravila prvo sejo pripravljalnega odbora za ustanovitev muzejskega društva.¹²

Po učiteljevanju v Novem mestu je profesor Čemažar ves čas služboval v Ljubljani. Dne 27. 8. 1927 je bil prestavljen na III. državno realno gimnazijo v Ljubljani (Beethovnova ulica), 6. 6. 1932 začasno na I. državno realno gimnazijo prav tam (Vegova ulica), od koder se je 18. 10. 1933 vrnil na III. gimnazijo (ta se je leta 1936 preselila v novo stavbo za Bežigrad),¹³ kjer je poučeval vse do začetka vojne in italijanske okupacije. V obdobju dobrih desetih let je strokovno napredoval od I. kategorije 9. skupine do IV. kategorije 1. skupine. V službi je od šolskega ministrstva Kraljevine SHS dobival dobre ocene: leta 1927/28 odličan, leta 1936 prav dober, v letih 1937–43 zadovoljiv.¹⁴ O njegovi privrženosti pedagoškemu poklicu iz tega časa priča odlikovanje kraljevega reda svetega Save pete stopnje, ki mu ga

je dodelilo jugoslovansko ministrstvo za prosveto 1. 7. 1940. Kmalu potem (12. 9. 1940) je postal profesor na Učiteljski šoli v Ljubljani (Resljeva ulica). Po vojni je bil tudi gimnazijski profesor na III. gimnaziji Bežigrad (do leta 1959), dvakrat tudi njen ravnatelj (v šolskih letih 1946/47–1949/50 in 1959/60–1961/62).¹⁵ Tam se je leta 1962 upokojil, vendar je nato še 6 let (1962–68) deloval kot pedagoški svetovalec za matematiko in fiziko na osnovnih in srednjih šolah pri Zavodu za pedagoško-prosvetno službo v Ljubljani.

Kot rečeno, je bil Franc Čemažar v letih 1940–1951 s presledki profesor na Učiteljišču (na Resljevi ulici), od 1. 9. 1949 do 31. 8. 1951 tudi ravnatelj.¹⁶ Marca 1943 je okupatorska policija Čemažarja aretirala, potem ko je "prevzel vodenje OF za učitelje na zavodu" namesto člana KP, prof. Venčeslava Čopiča, a je bil po 14 dneh izpuščen in se je vrnil v šolo.¹⁷ Novembra je bil ponovno zaprt (skupaj z devetimi drugimi profesorji, mdr. Cirilom Bernotom, Anico Černej, Stankom Gogalo, Romanom Savnikom, Doro Vodnik in Janezom Logarjem, in 30 dijaki). Obveščevalno mrežo na Učiteljišču je med dijaki in dijakinjami organiziral profesor verouka Pavel Slapar. Konec oktobra so ga zaprli v šempetrski kasarni in ga 26. 11. 1943 poslali v Dachau, od tam pa v Gross Rosen in Reichenau v Sudetih. Maja 1945 se je vrnil iz internacije v Ljubljano prek Budějovic, Linza, Beljaka, Kranjske Gore in Radovljice.

Po vrnitvi v pedagoški proces leta 1945 je bil Čemažar v komisiji treh profesorjev (s C. Bernotom in Alfonzom Gspanom), ki so zasliševali dijake "o političnem in moralnem vedenju med okupacijo", zbrali izjave sošolcev in prič, preskusili njihovo znanje ter nato nostrificirali njihova spričevala. Ministrstvo za prosveto je nato prek posebne komisije (v njej je sodeloval tudi prof. Čemažar) opravilo še revizijo nostrifikacij, t. i. defašizacijo.¹⁸

Septembra 1949 je Franc Čemažar za dve leti zamenjal tedanjo ravnateljico Učiteljišča Marico Dekleva Modic (ta se je na ravnateljsko mesto vrnila ponovno jeseni 1951). "Že na začetku je delovni načrt zastavil zelo ambiciozno. Profesorje je razve-

selil z nadaljevanjem obveznega študija dialektičnega materializma, s poudarkom na predmarksistični filozofiji, dialektiki, historičnem materializmu in marksizmu-leninizmu. Vsakega profesorja je zavezal, da je predelal vse dotedanje številke Dela, Komunista in Borbe, ter tudi v bodoče vse članke sproti študiral. Celotni učiteljski zbor je moral biti naročen na Popotnika, da so lahko na sejah skupno predelali vse članke.¹⁹ Čemažar je sprejel tudi vrsto "ukrepov za dvig učnega uspeha": hospitacije z učitelji in dijaki na nižjih šolah, vpeljava metodičnega kabineta za učila, ustanovitev "jedra dobrih dijakov, ki naj pritiska z vsem moralnim orožjem na lenuhe in špekulante",²⁰ zbujanje interesa za branje obveznega čtiva, razredne delovne konference, obiske učiteljev v internatih; pri ocenah iz vedenja so "upoštevali splošno delovno disciplino in odnos do mladinske organizacije".²¹ Poleg tega je uvajal tudi razrednikove diskusijske ure, sestanke šolskega sveta, udeležbo na terenskih sestankih, pomoč ljudski univerzi s kulturno-prosvetnimi programi (pevski zbor KUD Franceta Bevka, krožki, list Resljeva 12,

Klub Ljudske tehnike, AFŽ). Upošteval je tudi socialni sestav dijakov (delavci, kmetje), verne otroke pa usmerjal drugam. Vse to je prejkone izviralo iz njegove predvojne humanistične miselnosti, ko je bil zagovornik naprednih mladinskih gibanj, član skupine dr. Aleša Stanovnika, in iz medvojnega članstva v OF, ko je bil sekretar OF na učiteljskišču.²²

V težkem povojnem obdobju je pomagal pri vpisu v gimnazijo in zaključevanju šolanja tudi tistim, ki zaradi svoje medvojne opredelitve in iz političnih razlogov niso imeli možnosti šolanja.²³ Kot pedagog je bil odlikovan z zaslugami za narod III. reda, z redom dela III. stopnje in z redom dela z zlatim vencem.

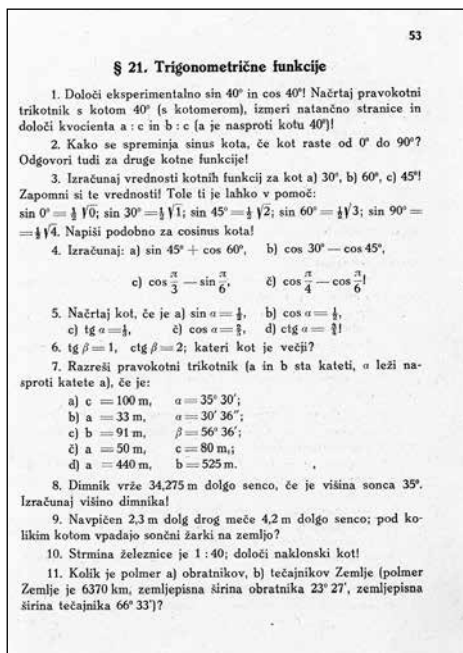
Čemažar je bil aktiven član Društva matematikov in fizikov LRS (ustanovljeno oktobra 1949 na ljubljanski Univerzi, danes Društvo matematikov, fizikov in astronomov). Društvena sekcija za dvig pouka in predavanja je leta 1952 začela pripravljati splošnoizobraževalne tečaje in predavanja iz srednješolske matematike in fizike za širšo javnost in svoje člane (s področja algebre, trigonometrije, ele-

Petindvajsetletnica mature dijakov III. državne realne gimnazije v Ljubljani, junija 1957. Prof. Čemažar (na sredini) je obkrožen z maturanti, med katerimi so mdr. pisatelj Vitomil Zupan, defektolog Zdravko Omerza, pravnik Lev Svetek ter Čemažarjeva profesorica kolega, slavist France Vodnik in geograf Valter Bohinec.

Naslovnica *Vaj iz planimetrije* (1952, 2. izdaja) in stran iz tega učbenika za višje razrede gimnazij.

ktrike). Tečaje so vodili izkušeni predavatelji, med njimi tudi Čemažar; potekali so v okviru Ljudske univerze do leta 1955 in so zajemali v glavnem srednješolsko snov (algebro, trigonometrijo, elementarno matematiko, analitično geometrijo, elektriko in eksperimentalno fiziko), v poznejšem obdobju pa tudi visokošolsko snov, primerno za študente tehnične fakultete (infinitesimalni in verjetnostni račun) in študente ekonomske fakultete (ekonometrija in statistika). Prof. Čemažar je bil v 60. letih posebej zadolžen za povezavo Društva matematikov in fizikov s Fakulteto za naravoslovje in tehnologijo.²⁴ Na občnem zboru Društva 15. 10. 1955 je bil tudi izvoljen v društveni nadzorni odbor, kjer je deloval vrsto let zapored.²⁵

Bil je avtor dveh srednješolskih učbenikov: *Zbirka nalog iz planimetrije in stereometrije*, I. in II. del, DZS 1947, 148 str. (z Emilijo Branc), *Vaje iz planimetrije*, DZS 1952, 86 str., ter delovnega zvezka *Zbirka računskih uporabnih nalog za III. razred osnovnih šol*, Zavod za prosvetno pedagoško službo 1965, 1966, 1967, 31 str. (z Jožetom Košorokom in Vinkom Mazijem).

Leta 1970 je Franc Čemažar za svoje 45-letno delo v prosveti dobil nagrado mesta Ljubljane "za področje vzgoje in izobraževanja". Strokovna skupina za področje šolstva pod vodstvom Branka Božiča in žirija za podelitev nagrad, ki jo je vodil dr. Milan Osredkar, sta 29. 4. 1970 napisali daljšo in krajšo utemeljitev nagrade, v kateri sta poudarili tako njegove pedagoške kot tudi družbenopolitične zasluge za šolstvo – zanemarili pa nista niti njegovih človeških lastnosti pedagoga: "vneme do učno vzgojnega dela, sposobnosti, odgovornosti, vestnosti pri delu, skromnosti in humanosti". "S svojo pedagoško dejavnostjo in sposobnostjo predvidevanja smeri družbenega razvoja je vplival na miselnost in svetovni nazor mlajših generacij. (...) Njegovi metodični in didaktični postopki pri pouku so bili uspešni, saj je znal učencem približati učne in vzgojne smotre matematike in fizike. Njegovi učenci so videli v njem predvsem strokovnjaka – pedagoga, ki je s svojo urejeno osebnostjo, s svojim pedagoškim taktom in poklicno vnemo budil v njih spoštovanje do dela in veselje do otroka. (...) Kot gimnazijski ravnatelj se je izkazal kot pedagog, kot odličen pedago-

ški vodja proforskega zbora in organizator pouka in vzgoje na zavodu, ki mu je bil zaupan. Zaradi svojih strokovnih in pedagoških kvalit, vestnosti in humanosti je v republiškem aktivu gimnazijskih ravnateljev užival ugled; bil je cenjen zaradi čuta odgovornosti in samostojnega presojanja vzgojnih situacij. (...) Njegova pedagoška praksa je bila cenjena tudi zato, ker jo je znal plemeniti s svojim zelo razvitim občutkom za potrebe časa in napredek

socialistične družbe. (...) Pedagoške sposobnosti in strokovno znanje je bilo prisotno v njegovi družbeni aktivnosti, tako tudi pri formiranju politike razvoja šolstva v Ljubljani. Zato je ime prof. Franceta Čemažarja nedvomno vtakano v zgodovino šolstva v Ljubljani."²⁶

Pedagog Franc Čemažar je umrl po krajši bolezni zaradi možganskega tumorja januarja 1978 v Ljubljani; pokopan je v družinskem grobu na Žalah.

Viri:

Arhiv družine Čemažar in Truden.

Dnevnik, 9. 5. 1970, str. 3.

Gimnazija Bežigrad Ljubljana, 1936–1993, Ljubljana 1993.

Službenički list Kraljevine SHS, AS 231, škatla 6, Čad-Čur.

Stalež srednjih in strokovnih šol v Sloveniji, januar 1928. Sestavil prof. Janko Leskovšek, izdalo Proforsko društvo, sekcija Ljubljana. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru, 32 str.

Status animarum župnije Sveti Lenart.

ZAL, LJU 70, serija 7, škatla 16, enota 87.

250 let Gimnazije Novo mesto, 1746–1996, Novo mesto 1996.

Literatura:

Branko Berčič: *Pobuda za organiziranje muzejske dejavnosti (Ob petdesetletnici)*, Loški razgledi XXXIII, 1986, št. 1, str. 37–45.

Vida Cvelbar: *Erklavčevi v povojnem brezpravju*, Nova slovenska zaveza, 1. 6. 2008.

Ivan Dolenec: *Proforski ceh v Škofji Loki*, Loški razgledi XXXIII, 1986, št. 1, str. 72–75.

Silvo Kranjec: *Pol stoletja III. ljubljanske gimnazije*, Kronika VII, 1959, št. 2, str. 107–116.

Obzornik za matematiko in fiziko IV, 1955–56, št. 3 (1. 3. 1956), str. 136.

Od 0 do ∞, zbornik DMFA Slovenije, 2009.

Opombe:

¹ Brane Potočnik: *Zanimivosti iz zgodovine župnije Sveti Lenart nad Škofjo Loko*, Maribor 1990. – Gl. tudi koledar *Rojaki iz župnije Sv. Lenart v Selški dolini*, Kulturno-zgodovinsko društvo Pustote, Zg. Luša 2018.

² *Status animarum*, gl. Sv. Lenart. Na stari nagrobni plošči je datum očetove smrti 19. 7.

³ Prav tam.

⁴ Gl. *Indeks predavanja* v družinskem arhivu, izdan v Zagrebu 13. februarja 1919 (števil. 1103), s Čemažarjevim lastnoročnim podpisom in fotografijo.

⁵ Gl. *Uradno potrdilo* št. 24 ex 1923 v družinskem arhivu, datirano 17. oktobra 1925.

⁶ Gl. *Absolutorij* št. 31 v družinskem arhivu, ki sta ga podpisala rektor Univerze Gojmir Gregor Krek in dekan Filozofske fakultete A. Gavazzi.

⁷ *Naredba* br. 24, 27. aprila 1940, družinski arhiv.

-
- ⁸ Gl. *Stalež srednjih in strokovnih šol v Sloveniji*, januar 1928. Sestavil prof. Janko Leskovšek, izdalo Profesorsko društvo, sekcija Ljubljana. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru, 32. str. Podatek je vprašljiv.
- ⁹ Njegovo službovanje v Novem mestu v zgornjem *Staležu srednjih in strokovnih šol v Sloveniji* iz nerazumljivega razloga ni zabeleženo.
- ¹⁰ Gl. *250 let Gimnazije Novo mesto, 1746–1996*, Novo mesto 1996.
- ¹¹ *Izpričevalo*, arhiv družine Čemažar in Truden.
- ¹² Gl. Branko Berčič: *Pobuda za organiziranje muzejske dejavnosti (Ob petdesetletnici)*, Loški razgledi XXXIII, 1986, št. 1, str. 37–45. – Ivan Dolenec: *Profesorski ceh v Škofji Loki*, Loški razgledi XXXIII, 1986, št. 1, str. 72–75.
- ¹³ Gl. Silvo Kranjec: *Pol stoletja III. ljubljanske gimnazije*, Kronika VII, 1959, št. 2, str. 107–116. Prim. tudi *Gimnazija Bežigrad Ljubljana*, 1936–1993, Ljubljana 1993.
- ¹⁴ Gl. *Službenički list* Kraljevine SHS, AS 231, škatla 6, Čad–Čur.
- ¹⁵ Kranjec, str. 115.
- ¹⁶ Gl. *Učiteljsiše – Gimnazija Ledina: 130 let*, Gimnazija Ledina, Ljubljana 1998.
- ¹⁷ Boris Bovha, prav tam, str. 33. – Prim. tudi *Službenički list*, AS 231.
- ¹⁸ Prav tam, str. 40.
- ¹⁹ Prav tam, str. 41.
- ²⁰ Prav tam, str. 41–42.
- ²¹ Prav tam, str. 42.
- ²² Gl. *Utemeljitev sklepa o podelitvi nagrade mesta Ljubljane*, ZAL, LJU 70, serija 7, škatla 16, enota 87.
- ²³ Gl. mdr. članek Vide Cvelbar: *Erklavčevi v povojnem brezpravju*, Nova slovenska zaveza, 1. 6. 2008.
- ²⁴ Gl. *Od 0 do ∞*, zbornik DMFA Slovenije, 2009.
- ²⁵ Gl. Obzornik za matematiko in fiziko IV, 1955–56, št. 3 (1. 3. 1956), str. 136.
- ²⁶ ZAL, LJU 70, serija 7, škatla 16, enota 87. Gl. tudi Dnevnik, 9. 5. 1970, str. 3.
-

Drago Bajt je prispevek o Francu Čemažarju napisal po želji Kulturno-zgodovinskega društva Pustote.